

Goranka Kreačić

Jezero 34

Preserje kod Ljubljane

Slovenija

ČETIRI GRBA OBITELJI TOMPA DE HORZOWA I TOMPA DE PALYCHNA : DODATAK PRILOGU ZA REKONSTRUKCIJU POVIJESTI HRVATSKIH PLEMIĆKIH OBITELJI TOMPA DE HORZOWA I TOMPA DE PALYCHNA

UDK 929.6:929.52Tompa

Izvorni znanstveni rad

Članak, koji je dodatak članku 'Prilog za rekonstrukciju povijesti hrvatskih plemićkih obitelji Tompa de Horzowa i Tompa de Palychna'. Prvi dio, opisuje četiri do sada poznata grba potonjih feudalnih plemićkih obitelji iz srednjovjekovne Križevačke županije. Zanimljivo je da autor recentnog strojopisa u fondu obitelji Tompa u HDA spominje i plemićku obitelj Tompa de Monyoro kao jednu od obiteljskih loza koju smo otkrili i u gornjoj Ugarskoj, današnjoj Slovačkoj. Nismo našli grb te obitelji kao što ne možemo ni potvrditi da su zaista bili u rodu s križevačkim obiteljima Tompa. Međutim, mnogo vjerojatnija je veza obitelji Tompa de Monyoro s obližnjom Baranjom. Posebna pozornost je posvećena heraldičkoj analizi grbova. Svim grbovima je zajednički motiv pelikana, koji čupa svoja prsa i hrani svojom krvlju mlade u gnijezdu, što ukazuje na njihovo zajedničko podrijetlo. U dva grba se pojavljuje i heraldički element dvostrukog križa, koji možda predstavlja simbol Križevaca. Na dva grba se pojavljuju polumjesec-mladak i šesterokraka zvijezda, što bismo mogli povezati sa simbolima koji se pojavljuju na najstarijem slavanskom (hrvatskom) grbu krajem 12. i početkom 13. stoljeća.

Ključne riječi: grb, hrvatska heraldika, slavensko srednjovjekovno plemstvo, Tompa de Horzowa, Tompa de Palychna/Palicsna

Uvod

U fondu obitelji Tompa u HDA¹ nalazi se recentni strojopis anonimnog povjesničara-arhivara, nastao vjerojatno u prvoj polovini 20. st., u kojem je na hrvatskom jeziku napisana kratka povijest obitelji Tompa. Pored autorovih tvrdnji o obiteljskom podrijetlu i spominjanju istaknutijih članova obitelji, na kraju je dodan i opis dvaju obiteljskih grbova. Prvi je po njegovoj tvrdnji bio zajednički lozi Tompa de Palychna/Palicsna i lozi Tompa de Monyoro. Za drugi grb iz 1590. autor je napisao da pripada proširenoj lozi Tompa de Horzowa.

¹ HR-HDA-775 Obitelj Tompa.

Sljedeća dva grba smo pronašli u „Grbovniku“ Ivana Bojničića.² To su grbovi koji su pripadali obitelji Tompa (Tompa de Palychna) i obitelji Tompa de Horzowa. Na štitu sva četiri grba se pojavljuje isti motiv u različitim varijantama. Pelikan koji čupa prsa i svojom krvlju hrani mlade u gnijezdu je poznat kršćanski ikonografski motiv koji personificira Kristovo (a također i Lazarovo) uskrsnuće.³ Nažalost, ne možemo otkriti što bi taj motiv požrtvornosti značio u obiteljskoj povijesti. Svakako je morao biti neki važan događaj iz života predaka inače ga ne bi sve tri obitelji imale u svom grbu.⁴

Sadržajni elementi grba nisu uvijek bili samo važni događaji iz života predaka, mogli su predstavljati i preokupacije s kojima se bavio nosilac grba ili predak nosioca grba. Pelikan koji čupa svoja prsa i svojom krvlju hrani mlade u gnijezdu, bio je također i česti motiv u grbovima svećenika. Tu mogućnost možemo odbaciti, jer ovako postavljen križ u nakitu ne mora ukazivati na crkvenu hijerarhiju i vjerojatno nema s njom nikakve veze. Ali je moguće da je neki svećenik iz obitelji imao grb s tim motivom kao i drugi nesvećenički članovi ako je predstavljao važan događaj iz obiteljske povijesti. Do sada smo našli dva člana obitelji Tompa u svećeničkoj odori: zagrebački kanonik Toma Tompa (de Horzowa) je bio delegat na dvoru Ladislava I. Posmrčeta 1457.⁵ Drugi je bio Juraj Tompa, prvo gubernator Zagrebačke biskupije, a također i gubernator jednog od zadnjih posjeda malteškog viteškog reda hospitalaca u Glogovnici u Križevačkoj županiji (1545-1551).⁶ Kao pečuški biskup (1550-1554) bio je član hrvatske komisije u pregovorima glede uređenja granice između Hrvatske i Kranjske.⁷ Neki izvori spominju pečuškog biskupa Juraja Tompu kao pripadnika loze Tompa de Monyoro!⁸ Je li možda jedan od ta dva svećenika imao grb s motivom pelikan, nismo otkrili.

Kod prvoga grba, koji je po autoru strojopisa bio zajednički obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoro, dvostruki se križ pojavljuje u nakitu grba izlazeći iz krune na kacigi. Na drugom grbu iz 1590., koji je pripadao krajiškom časniku Melkioru Tompi de Horzowa, pojavljuje se unutar štita kao grbovni element.

Dvostruki križ bio je jedan od glavnih elemenata mađarskih grbova još od 1190. godine iz vremena vladanja Bele III., koji je bio odgojen na bizantskom dvoru. Osim toga, dugo se vjerovalo, da je papa izručio taj križ kralju Stjepanu I., pa je zato dvostruki križ sastavni dio heraldičkih elemenata na štitu većine mađarskih grbova kao i u samom državnom grbu. Međutim, ne smijemo zanemariti niti činjenicu, da su

² Bojničić, I. *Siebmacher's Grosses und allgemeines Wappenbuch: in einer neu, vollständig geordneten und reichvermehrten Auflage: mit heraldischen un historisch-genealogischen Erläuterungen*. Bd. 4 Abt. 13, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. Nürnberg: Von Bauer und Raspe, 1899.

³ Chevalier, J.G. *Slovar simbolov*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993, str. 440.

⁴ Tri obitelji smo napisali samo uvjetno. Mi za sada ne nalazimo u dostupnim izvorima nijedan grb obitelji Tompa de Monyoro, tako da autorovu tvrdnju za sada ne možemo dokazati.

⁵ Klaić, V. *Povijest Hrvata*. Knj. 3. Zagreb : Nakladni zavod MH, 1074, str. 343.

⁶ Kukuljević Sakcinski, I. *Priorat vranski sa vitezi templari i hospitalci sv. Ivana*. Zagreb : Tisak dioničke tiskarne, 1886, str. 137.

⁷ Kos, D. Bela krajina v poznem srednjem veku. *Zgodovinski časopis* (Ljubljana). 41, 2(1987), str. 229. Također i Laszowski, E. O uređenju međa Hrvatske naprama Kranjskoj god. 1550. *Arhivski vjesnik* (Zagreb). 8(1906), str. 179.

⁸ Nagy, I, Friebeisz, I. *Magyarország családai: Czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*. Vol. 11-12. Pest, 1865., str. 243. URL: <http://books.google.si/books?id=CfkUAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=sl#v=onepage&q&f=false>. (2. veljače 2013).

vlaški „knezovi“ služili također i u bizantskoj vojsci⁹ i ako bi hipoteza o vlaško-slaven-skom porijeklu obitelji Tompa, koju postavlja anonimni autor strojopisa u fondu obitelji Tompa bila točna, da su Tompe preko Erdelja došli u Hrvatsku u 13. stoljeću, tada bi simbol dvostrukog/patrijarhovog križa možda potjecao iz tih vremena. Za te tvrdnje uopće nemamo dokaze, kao što nemamo niti dokaze da su Tompe bili vlaški „knezovi“ (*kenezes*), a nemamo ni dokaze o Erdelju kao pradomovini hrvatskih Tompi, jer za to također nema podataka u izvorima. Zato bi bilo logično potražiti značenje heraldičkih elemenata iz obiteljskih grbova na usporednicama u domaćem prostoru, a ne u udaljenim krajevima kraljevine.

Iako je dvostruki križ bio česti motiv i na grbovima visokih crkvenih dostojanstvenika, smatramo da to nije bio slučaj s obitelji Tompa. Svakako bi morali uzeti u obzir i navođenje autora strojopisa da je iz krune na kacigi izlazeći dvostruki križ bio zajednički obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoro. To nas ponovo vraća na misao, da je dvostruki križ kao simbol visokih crkvenih dostojanstvenika, ipak mogao biti povezan s pečuškim biskupom Jurajem Tompa iz loze de Monyoro(s).

U drugom primjeru, u grbu Melkiora Tompe de Horzowa, dvostruki križ pojavljuje se unutar štita kao grbovni element. Budući da znamo da je pripadao krajiškom časniku, jasno je da se tu pojavljuje samo kao element koji ukazuje na zajednički izvor obitelji Tompa de Horzowa i Tompa de Palychna te možda, ali nedokazivo i na lozu de Monyoro, koja je izumrla.¹⁰

Hrvatska plemićka obitelj Tompa de Horzowa potječe iz srednjovjekovne Križevačke županije i vjerojatno su njeni prvi poznati pripadnici skraja 14. st. bili familijari grofova Celjskih i kasnije Jana Vitovca.¹¹ Njihovi posjedi su bili u blizini Cirkvene (Horzowa je današnje Hrsovo).¹² Tompa de Palychna također potječu iz srednjovjekovne Križevačke županije. Odrednicu su dobili vjerojatno po posjedu Zenth Peter de Palychna (mađ. Palicsnaszentpéter).¹³ Danas je to Severin kod Nove Rače i nalazi se u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Zato ne smijemo zanemariti ni činjenicu da bi dvostruki križ mogao pokazivati na pripadnost ovih dviju obitelji Križevačkoj županiji. To bi skoro sigurno moglo biti pravilno tumačenje, s obzirom da se već na reversu slavonskih banovaca (banski denar), primjerice banovci Bele IV., pojavljuje element, koji se pojavljuju i na grbovima obitelji Tompa: patrijarhov križ s polumjesecom i zvijezdom.

Svakako moramo upozoriti na zanimljivu usporedbu s četiri od pet poznatih grbova obitelji Bačan (Batthyany) objavljenih u „Grbovniku“ Ivana Bojničića.¹⁴ Na

⁹ *History of Transylvania*, vol 1, 2001, Laszlo Makkai: From the Hungarian conquest to the Mongol Invasion/ The „Land of Romanians“. URL: <http://mek.niif.hu/03400/03407/html/73.html> (6. svibnja 2012).

¹⁰ Nagy, I, Friebeisz, I. *Magyarország családai: Czimerekkel és nemzékrendi táblálkkal*. Vol. 11-12. Pest, 1865., str. 243. URL: <http://books.google.si/books?id=CfkUAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=sl#v=onepage&q&f=false>. (2. veljače 2013).

¹¹ Pálosfalvi, T. *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci) 1400-1526*. Budapest : Central European University, Department of Medieval Studies, 2012. URL: <http://www.etd.ceu.hu/2012/mpmpat01.pdf>. (15. srpnja 2012).

¹² Pavleš, R. Srednjovjekovna topografija Cirkvene, Žabna i njihove okolice. *Cris* (Križevci). XI, 1(2009), str. 17-29. URL: <http://hrcaak.srce.hr/file/79555> (5. veljače 2011). Zbog toga bi bilo moguće pravilnije da bi rabili hrvatski izraz *Tompa od Hrsova* na mjestu Tompa de Horzowa, kao što bi mogli rabiti i izraz *Tompa od Palične* na mjestu Tompa de Palychna.

¹³ Kreačić, G. Prilog za rekonstrukciju povijesti hrvatskih plemićkih obitelji Tompa de Horzowa i Tompa de Palychna. *Arhivski vjesnik* (Zagreb), 55(2012), str. 127.

¹⁴ Bojničić, I. *Siebmacher's Grosses und allgemeines Wappenbuch: in einer neu, vollständig geordneten und reichvermehrten Auflage: mit heraldischen un historisch-genealogischen Erläuterungen*. Bd. 4 Abt. 13, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. Nürnberg: Von Bauer und Raspe, 1899, str. 12, taf. 9.

njihovim grbovima se također nalaze oba heraldička elementa, dvostruki križ i pelikan, ali naravno u drugoj kompoziciji. Kod njih je u štitu pelikan na vrhu gore, u naitu grba izlazi iz krune na kacigi lav, koji drži prednjim šapama dvostruki križ.¹⁵ Baltazar Baćan (Batthyany) i Mihael Tompa de Horzowa bili su plemićki suci i radili su zajedno kao kraljevi ubirači poreza, *dikatori*, u Križevačkoj županija na prijelazu 15. u 16. stoljeće.¹⁶

Moramo još dodati da smo za analizu grba Melkiora Tompe de Horzowa uzeli za uzorak studijski primjer, izvrsnu diplomatičku analizu nešto kasnijih grbovnica Leopolda I. iz pera Hrvoja Kekeza.¹⁷ Iako su analizirane grbovnice Leopolda I. nastale gotovo stoljeće kasnije, mi smo usporedbom došli do zaključka da su elementi i dijelovi teksta kod Melkiorove grbovnice skoro identični onima iz grbovnica cara Leopolda I. Tu svakako moramo spomenuti da grbovnicu nismo analizirali tako detaljno kao što je to učinio H. Kekez, nego smo je prilagodili analizi ostalih grbova. Svakako je nešto opširnija, jer za taj grb imamo i ispravu koja nam je služila za analizu. Moramo spomenuti da smo uporabili i prijevode Hrvoja Kekeza s latinskog na hrvatski tamo gdje su dijelovi teksta bili identični. Te dijelove smo označili i u bilješkama.

Opis grbova

Četiri do sada poznata grba obitelji Tompa de Horzowa i Tompa de Palychna razdijelili smo na četiri potpoglavlja: dva pripadaju obitelji Tompa de Horzowa, a dva obitelji Tompa de Palychna, s tim da je jedan od potonjih zajednički s obitelji Tompa de Monyoros. Mi smo ih razdijelili kronološki, a prvom smo grbu zbog dostupne isprave posvetili malo više riječi.

Grb Melkiora Tompa de Horzowa

Za drugi grb koji je fotokopiran s neke grbovnice autor ne navodi izvor. Piše samo da je to „*prošireni grb loze de Horzowa iz 1590 g. prema renovatio armarum*“. Mi smo taj grb pronašli u Zbirci grbovnica Hrvatskog državnog arhiva¹⁸ i vidjeli da je Rudolf II. poveljom (*litterae armales*) potvrdio plemstvo Melkioru Tompi de Horzowa 1590. godine.

Melkiorova grbovnica je bila napisana na latinskom jeziku, tekst slijedi po uobičajenom redu, osim jedne iznimke ustaljenu shemu s istim latinskim frazama, koje se ponavljaju i nešto kasnije u grbovnicama cara Leopolda I.

Slika grba u ispravi je u obliku kvadrata i nalazi se u gornjem lijevom kutu.

U središnjem i najvažnijem dijelu isprave, *dispositio*, slijedi opis grba kojeg car daruje Melkioru Tompi de Horzowa, njegovoj ženi Heleni Forčić iz obitelji Forchych de Butinavac te sinu Nikoli i kćeri Juditi. Zanimljivo je da je u istoj listini kralj potvrdio plemstvo i obitelji Melkiorove sestre Ane. Ana je bila udata za Krištofora Sturlića, potomka raseljenih hrvatskih plemićkih obitelji, koji zbog osmanske ugroze napuštaju svoje prvobitne posjede i povlače se u sigurnije krajeve, uglavnom u Zagorje te stupaju kao familijari u službu velikaša. Sturlići „*qui at antea quoque libertati Nobilitari semper*

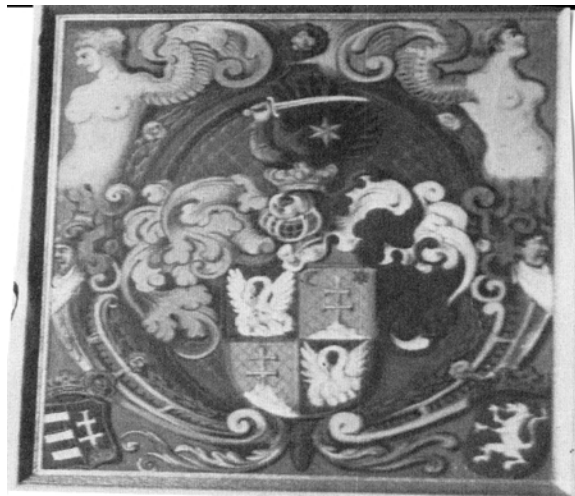
¹⁵ Isto.

¹⁶ Šišić, F. Iz arkiva hercega Batthyányja u Körmendu. *Vjesnik* (Zagreb) 14(1912), str.43.

¹⁷ Kekez, H. Grbovnice (Armales) cara Leopolda. I. *Zbornik Odsjeka povij. znan. Zavoda povij. znan. Hrvat. akad. znan. umijet.* (Zagreb), 23(2005), str. 215-243. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/11236> (14. kolovoza 2012).

¹⁸ HR-HDA-885. Zbirka grbovnica. Grbovnica Melkiora Tompe de Horzowa iz 1590.

*gauisi esse ...*¹⁹ iz Sturlić-grada ranije su bili jedna od najuglednijih plemićkih obitelji Bihačke krajine.²⁰ Međutim, u ovoj grbovnici se jasno određuje kojim Sturlićima se potvrđuje staro plemstvo: prvo je navedena Ana s njenim i Krstinim sinom Ivanom Sturlićem te Krsto sa svojim sinom Gašparom, tako da iz te grbovnice saznajemo da je Melkiorova sestra Ana bila druga žena Krste Sturlića (*nec non Annam sororem eiusque filium Joannem Sturlich, ac Christophorum patrum et filium eius Gasparium*).

Grb 1: Slika grba u grbovnici Melkiora Tompe de Horzowa iz 1590. Izvor: HR-HDA-885. Zbirka grbovnica.

Iako je to vojnički grb, „*SCUTUM videlicet militare*“ krajiškog časnika i pobornika hrvatskog bana Krste Ungnada i familijara Zrinskih i Erdödyja, to ne znači da je Melkior stekao plemstvo zbog vojnih zasluga. Slijedi opis grba s opisom likova i simbola. U samom štitu su prisutni nama već poznati heraldički elementi koji povezuju Melkiora Tompu de Horzowa u skupni izvor s obitelji Tompa de Palychna (i uvjetno Tompa de Monyoro).

U štitu su četiri polja, koja su podijeljena linijom u obliku križa (*linea in modum crucis*). Polja u štitu opisujemo onako kako je to navedeno u ispravi. To znači da se za opis polja upotrebljavaju heraldičke strane. U gornjem desnom i donjem lijevom polju crvene boje (*superiori dextra et inferiori sinistra rubri coloris scuti areis*) se nalazi pelikan naravne boje koji čupa svoja prsa te svojom krvlju hrani mlade u gnijezdu. U desnom donjem i gornjem lijevom polju plave boje se nalazi dvostruki bijeli/srebrni²¹ križ (*in scuti vero inferiore dextra alba crux duplicata et superiori sinistra stella cum crescente luna coelestini coloris campis*), a u gornjem polju pored križa nalaze se šesterokraka zvijezda i polumjesec - mladak. Čini se da u oba polja dvostruki križ izrasta

¹⁹ HR-HDA-885. Zbirka grbovnica. Grbovnica Melkiora Tompe de Horzowa iz 1590.

²⁰ Lopašić, R. *Bihać i bihačka krajina*. Zagreb: Matica hrvatska, 1890, str. 18, 277, 278.

²¹ Srebrna boja je ispravan heraldički izraz. U grbovnicama se naziva bijelom. Kekez, H. Grbovnice (Armales) cara Leopolda. I. *Zbornik Odsjeka povij. znan. Zavoda povij. znan. Hrvat. akad. znan. umijet.* (Zagreb), 23(2005), str. 223. URL: hrcak.srce.hr/file/11236 (14. kolovoza 2012).

iz srebrne stijene što je heraldički važan razlikovni detalj, ali u opisu grba ne nalazimo obrazloženje za to.²²

Zvijezda sa zlatim polumjesecom u prvom desnom polju štita (ili na lijevoj gornjoj heraldičkoj strani) vjerojatno su još jedan dio vojničke ikonografije, ako bi ih tumačili kao zvijezdu boga rata Marsa te polumjesec kao simbol borbi s Osmanlijama. A kako u opisu ne piše eksplicitno da je to Marsova zvijezda, onda bi šesterokraku zvijezdu i polumjesec mogli povezati i s prastarim simbolima još iz predheraldičkog doba²³, što znači da vode podrijetlo iz staroslavenskih politeističkih vjerovanja.²⁴ Ali polumjesec i šesterokraka zvijezda u gornjem desnom polju postavljeni su kao i na najstarijem slavonskom (hrvatskom) grbu s hrvatskih frizatika, novca iz doba hercega Andrije (1196-1204),²⁵ što znači na lijevoj je polumjesec, na desnoj je zvijezda. U prvom grbu obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoro je taj red obrnut: lijevo je zlatna zvijezda a desno zlatni polumjesec. Tako bi sva tri elementa, dvostruki križ, zvijezdu i polumjesec, mogli s velikom sigurnošću povezati i sa slavonskim banovima, primjerice banovcem Bele IV.; sva tri elementa se nalaze na *reversu* novčića.

Nakon opisa heraldičkih likova i boja u štitu, slijedi opis ukrasa (nakita grba) na kacigi te simbola na kruni (dijadema) nad kacigom. Na štitu stoji otvorena kaciga (*galea aperta*) koja je zlatnim lancem pričvršćena na kraljevsku krunu (*Regium diadema*). Jedini pokazatelj da je to grb vojničkog časnika je iz krune izlazeća ruka u crvenom rukavu s mačem. Pored ruke s mačem iz krune izlazi i crno orlovo krilo sa zlatnom Marsovom zvijezdom. Zanimljivo je da u cijelom opisu grba možemo pročitati objašnjenje samo za taj simbol, za kojeg piše da je još od nekada bio znak/simbol „slavenskog naroda“ „*et una ala Aquilina nigra sydere Martiali, quod Nationis Slavonicae antiquum insigniae est*“. Ali, kako se ta zvijezda spominje u vezi s „*Nationis Slavonicae*“, to je moguće povezati i s grbovnicom kralja Vladislava iz 1496. Godine, koji dodjeljuje novi grb Kraljevini Slavoniji, gdje se zvijezda u grbovnici također tumači kao simbol Marsa.²⁶

U nastavku opisa grba nalazi se i opis plašta. Tu je najvažniji dio opis boja. Na plaštu na desnoj heraldičkoj strani po pravilu bi se morala nalaziti prevladavajuća boja na štitu kao i metal koji je na likovima na štitu. Na lijevoj heraldičkoj strani se nalazi sekundarna boja i drugi metal, zlato ili srebro.²⁷ Tako je i na grbu Melkiora Tompe de Horzowa: na desnoj heraldičkoj strani je plava boja i zlatni metal (*hinc celestini et aurei*), na lijevoj srebro i crvena boja (*illinc albi et rubri colorum*).

Poslije glavnog dijela isprave slijede još neke završne klauzule (*clausulae finales*), koje su u primjeru ove grbovnice prilično opširne. Među njima se među osta-

²² Odgovor predsjednika Hrvatskoga grboslovnog društva Željka Heimera autorici članka 13. kolovoza 2012.

²³ Grakalić, M. *Hrvatski grb (grbovi hrvatskih zemalja)*. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1990., str. 15-16.

²⁴ Peić Čaldarević, D. Grbovi hrvatskog plemstva – činjenice kulturnog naslijeđa a i identiteta. *Povijesni prilozi. Časopis hrvatskog Instituta za povijest*, (Zagreb), 25 31(2006), str. 91.

²⁵ Grakalić, M. *Hrvatski grb (grbovi hrvatskih zemalja)*. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1990., str. 15-16.

²⁶ Bojničić-Kninski, I. Grbovnica kraljevine „Slavonije“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, (Zagreb), 1 1(1895), str. 15.

²⁷ Kekez, H. Grbovnice (Armales) cara Leopolda. I. *Zbornik Odsjeka povij. znan. Zavoda povij. znan. Hrvat. akad. znan. umijet.* (Zagreb), 23(2005), str. 223. URL: hrcak.srce.hr/file/11236 (14. kolovoza 2012).

lim spominje da će taj grb upotrebljavati i nasljednici nosioca grba i njihovi nasljednici i potomstvo obaju spolova (*haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis*) te da će ga moći upotrebljavati također i na pečatima, pokrivalima, zavjesama, u dvoranama, na prstenju, praporima, vojničkim plaštevima, šatorima, posjedima i grobnicama (*sigillis, velis, cortinis, auleis, annulis, vexillis, chlydeis, tentoris, dominibus, sepulchris*). U završnoj klauzuli se nalazi i izjava da je isprava potvrđena tajnim pečatom s kojim se kralj Rudolf²⁸ služi kao kralj Ugarske (... *secreto sigillo Nostro, quo ut Rex Hungariae* ...).

Zaključni dio isprave se zove *eshatokol*. Tu je navedeno mjesto i datum objave (*in arca Nostra Pragensi, decimo quinta die Mensis Martii, Anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo*), u Pragu 15. ožujka 1590. godine.

Na kraju isprave se nalazi veliki *dignitarij*, gdje su navedeni visoki crkveni dostojanstvenici, poslije njih slijede druge ugledne osobe iz kraljevstva, kao što su dvorski sudac Stjepan Bator (*Stephano de Bathor iudice curiae Nostrae*), grof Toma Erdewdy od Monyorokereka i Moslavine, grof Juraj Zrinski kao rizničar (*tavernicus*), grof Franjo Nadaždi (Nadasdy), Nikola Palffy de Erdeod kao dvorski posteljnik (*cubicularius*) itd.

Na dnu se nalaze vlastoručni potpisi cara Rudolfa na lijevoj (*Rudolphus, manu propria*) i djelatnika Ugarske dvorske kancelarije Petra Herešinca i Tibertiusa Himmelreicha. Pored toga je još dopisano drugom rukom da je grbovnica bila restaurirana 1602. godine *Renovatio armorum Melchioris Thompas de Horzowa* i potpisan je zagrebački potprotonotar (*vice protonotarius*) Berislavić (Berizlavycz).

Na samom dnu isprave, gdje bi morao biti kraljev pečat, dopisano je samo na hrvatskom *Viseći pečat cara Rudolfa*. Iz toga zaključujemo, da je taj česti primjer pečata, koji je visio o vrpci te bio utisnut vjerojatno u crveni vosak, bio jako oštećen ili izgubljen.

Prema tvrdnji anonimnog autora strojopisa, to je bio zajednički grb loze de Monyoro i loze de Palychna. Autor ne piše kako je došao do zaključka da je taj grb pripadao i lozi de Monyoro. Na obojenom crtežu grba je napisano samo to, da je preuzeto prema bakrenoj ploči iz grobnice iz 1640. godine. Mjesto te grobnice nije naveo.²⁹

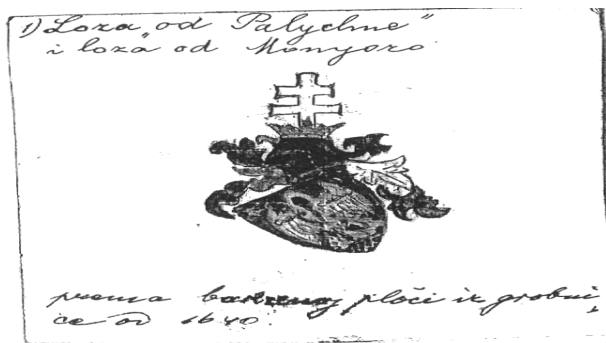
U opisu grba kako navodi anonimni autor recentnog strojopisa iz fonda obitelji Tompa u HDA čitamo sljedeće podatke: štit grba je s jednim crvenim poljem, u kojem se nalazi u gnijezdu sjedeći pelikan u svojoj prirodnoj boji, koji čupa kljunom svoja prsa i krvlju hrani mlade u gnijezdu. Iz grba se ne vidi i u tekstu ne piše koliko je mladih u gnijezdu. S lijeve je strane Marsova zlatna zvijezda, a s desne zlatni polumjesec. U nakitu grba izlazi iz krune na kacigi srebrni dvostruki križ.³⁰ S crtežom štita postavljenoj u dijagonali, autor navedenog strojopisa htio je dokazati svoju tvrdnju da je to veoma stara obitelj.

²⁸ Tu nastupa car Rudolf kao ugarski kralj (*Rex Hungariae*) i zato namjesto cara pišemo kralj.

²⁹ S obzirom da je to grb loze de Palychna i da je s bakrene ploče na grobnici iz 1640., mogli bismo pretpostaviti da je pripadao obitelji Stjepana Tompe de Palychna, koji je svoja prva imanja dobio 1607. od grofova Zrinskih u Pokuplju, na ribničkom gospodarstvu. Moguće je ta grobnica bila u svetičkoj pavlinskoj crkvi, gdje se pokapalo okolno malo plemstvo. Golub, I. Križanićev rodni kraj i rod Križanića u njegovim spisima i suvremenim zapisima. *Historijski zbornik* (Zagreb). 25/26(1972-1973), str. 356. Ali Golub dalje piše da je 1972. obišao svetičku crkvu i kroz jedan prozorčić pogledao u kriptu, čiji je ulaz zazidan. Tamo je vidio mnoštvo niša u koje su bili položeni lijesovi. Mnoge su bile provaljene, a natpisi razbijeni.

³⁰ Autor recentnog strojopisa je tu rečenicu zapisao kao „na kacigi diadem i iz njega rastući bijeli patriarhalni križ“.

Zajednički grb obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoro

Grb 2: Iz strojopisa anonimnog autora u fondu obitelji Tompa u HDA. Grb je bio prema mišljenju autora (i vjerojatno njegovom crtežu) zajednički lozama de Palychna i de Monyoro. Naslikan je prema bakrenoj ploči iz grobnice iz 1640. godine. Autor nije napisao gdje se nalazi ta grobnica.

Mi smo dobili nešto skromnih podataka o plemićkoj obitelji Tompa de Monyoro(s) u Slovačkoj, među njima i da se današnja utvrda *Skrabčiansky hrad* u 15. st. zvala *castrum Monyoros*.³¹ Početkom i u sredini 15. st. spominje se u Gornjoj Ugarskoj, današnjoj Slovačkoj i neki Joannes, dicto Tompa de Monyoros.³² Međutim, grb ili pečat te obitelji nije bilo moguće otkriti.³³ Zanimljivo je, a i vrijedno spomena, da se dvostruki križ kao simbol Slovačke, iako mnogo kasniji, nalazi i u njihovom državnom grbu.

Vjerojatno ni u ovom primjeru nije potrebno tražiti usporednice u udaljenim predjelima kraljevstva. Mnogo je vjerojatnije da su Tompa de Monyoros iz obližnje Baranje, gdje nalazimo imanje s imenom Monyoros.³⁴

Grb Franje Tompa de Horzowa

Četvrti grb je pripadao grani de Horzowa. On je također bio precrtan s pečata Franje Tompa iz 1661. godine.³⁵ Franjo je po Bojničiću bio prisjednik sudbenog stola Varaždinske županije „*sedis judic. Comitatus Varasdiensis assessor*“. To je vjerojatno isti Franjo koji je bio i glavni tridesetničar (od 1666. do 1668) na Tridesetnici u Nedelišću

³¹ Skrabčiansky hrad. URL: <http://www.slovenskehrady.sk/skrabciansky-hrad> (12. kolovoza 2012).

³² Magyar Országos Levéltár. URL: <http://www.arcanum.hu/mol/lpext.dll/fejer/2ab4/2ac0/2ba5?fn=document-frame.htm7f...> (12. kolovoza 2012).

³³ Dr. Frederik Federmayer s katedre za povijest na Filozofskom fakultetu u Bratislavi nije našao u arhivima grb ili pečat obitelji Tompa de Monyoro, koja je tamo živjela još u 17. st. Federmayer, F. Re: Tompa de Monyoro (elektronsko pismo). Odgovor za: Goranka Kreačić, 16. studenoga 2012.

³⁴ Csanki, D., *Magyarország. Történelmi Földrajza. A Hunyadiak Kora ban*. Knj. VII. Budapest, 1894, str. 09, 554. S obzirom da je glavni grad Baranjske županije Pečuh, gdje je Juraj Tompa bio biskup, tada je veza Tompa de Monyoro s Baranjom mnogo vjerojatnija.

³⁵ Bojničić piše da je taj pečat u Arch. D. südslav. Akademie in Agram, što bi moglo značiti da je danas u HAZU.

(*nedeliczi főharamincadellenörre*)³⁶ kao i koje desetljeće kasnije Sigismund Tompa de Palychna. Franjo Tompa de Horzowa je umro relativno mlad 1668. godine.³⁷

Grb 3: Grb Franja Tompe de Horsova iz 1661. godine. Iz Bojničić, I. *Siebmacher's Grosses und allgemeines Wappenbuch*.

To je skoro identičan grb onom Melkiora Tompe de Horzowa iz 1590. godine, što znači da je Franjo bio jedan od Melkiorovih potomaka/unuka ili praunuka. Razlika je u obrnutom redu motiva u poljima i promjeni jednog motiva: umjesto motiva pelikana u polju 1 i 4, tu se nalazi obično šumsko drvo. U polju 2 i 3 se nalazi poznati motiv pelikana umjesto bijelog dvostrukog križa. U nakitu grba izlazi iz krune na kacigi jedna ruka u oklopu s uspravnim kratkim mačem. Zanimljivo je da se kod Franjinoga grba pojavljuje simbol vojnika, iako za sada znamo samo da je bio glavni tridesetničar u Nedelišću. Što bi značilo drvo u tom grbu za sada ne znamo protumačiti, ali se može raditi o grbu obitelji s kojom se obitelj Tompa povezala putem ženidbe ili posjeda.³⁸ Iako znamo da je Franjo bio oženjen Juditom Trgovčić (*Tergouchich*),³⁹ grb te obitelji nismo našli i tako ne znamo radi li se možda o spajanju elemenata dvaju grbonosnih

³⁶ Fallenbüchl, Z., *Állami (Királyi és Császári) Tisztségviselők a 17. Századi Magyarországon: Adattár*. Budapest, 2002, str. 229. URL: <http://mek.oszk.hu/02300/02333/02333.pdf>. (2. veljače 2013).

³⁷ Isti.

³⁸ Odgovor predsjednika Hrvatskoga grboslovnog društva Željka Heimera autorici članka, 9. kolovoza 2012.

³⁹ U jednoj ispravi od 23. siječnja 1672. u fondu obitelji Tompa (HR-HDA-775, Obitelj Tompa), navodi se Judita Trgovčić, kao udovica Franje Tompa de Horzowa. To je samo četiri godine kasnije, kada se u literaturi nalazi točan datum Franjine smrti (Fallenbüchl, Z. *Állami /Királyi és Császári Tisztségviselők a 17. Századi Magyarországon: Adattár*. Budapest, 2002, str. 229). URL: <http://mek.oszk.hu/02300/02333/02333.pdf>. (2. veljače 2013).

obitelji.⁴⁰ Zanimljivo je također da su Radojčić Delišimunovići imali takvo drvo u svom grbu, a znamo da je djed Sigismunda Tompe de Palychna (iz grba 3) bio oženjen pripadnicom te obitelji. Zbunjuje jedino to da je ovo grb grane de Horzowa, a ne de Palychna. Ali mi imamo mnogo indicija koje pokazuju da su pripadnici jedne te iste obitelji rabili oba naziva od 17. st. dalje.

Svakako bi bilo potrebno provjeriti i sam pečat, nije li ga Bojničić možda pogrešno interpretirao i umjesto dvostrukog križa vidio drvo.⁴¹ Tim više, što to drvo raste na brežuljku i tako podsjeća na dvostruki križ iz grba Melkiora Tompe de Horzowa, koji također stoji na uzvisini koja u tom primjeru možda predstavlja stijenu. Također nije nemoguće, da je Bojničić previdio zvijezdu u kruni u nakitu na kacigi, kao i zvijezdu i polumjesec uz drvo (odnosno mogući križ) u štitu grba – što bi ovaj grb učinilo gotovo identičnim onom iz Rudolfove grbovnice.

Mnogo manje podataka saznajemo iz Bojničićevog opisa dva druga grba obitelji Tompa de Horzowa i Tompa de Palychna/Palicsna u njegovom prilogu *Der Adel von Kroatien und Slavonien* u *Siebmacher's Grosses und allgemeines Wappenbuch*.

Prvi i očigledno najmlađi je poznat iz pečata (*Siegel*) Žigmunda Tompe, zapsanog u mađarskom obliku *de Palicsna* iz 1686. godine.⁴² Žigmund je bio kraljev kapetan (*Hauptman*) u pukovnji Richardi. Poslije je bio „tridesetničar“ od 1692. do 1703. na Tridesetnici u Nedelišću - carinskoj upravi Ugarske u Nedelišću.⁴³ Bio je drugorođeni sin Petra Tompe de Palychna, upravitelja dijela zaplijenjenih imanja grofova Zrinskih u drugom braku s Reginom de Fuskarich.⁴⁴

Grb Žigmunda (Sigismunda) Tompe da Palychna

Na štitu se nalazi samo motiv pelikana u gnijezdu, koji raširenih krila čupa svoja prsa i svojom krvlju hrani četiri ptića. U nakitu grba izlazeći iz krune na kacigi se također pojavljuje isti motiv kao na štitu. Kao što vidimo, tu više nema drugih heraldičkih elemenata ni u štitu ni u nakitu štita. To nije grb s tipičnim elementima krajiškog časnika, nego se čini da je Sigismund tim grbom prije svega pokazao pripadnost starom rodu i ništa o službama koje je obnašao.

Na žalost, u Bojničićevom opisu grba⁴⁵ ne nalazimo podatke o njegovim bojama, jer ga je dobio s pečata, ali se vjerojatno radilo o bijelom pelikanu u crvenom polju, kao i na prvom grbu obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoro. Svakako se čini da je ovaj grb najstariji od prikazanih, iako je precrtan s pečata iz 1686. godine. Ako je to točno, tada bi se pokazala točnom i tvrdnja anonimnog autora strojopisa iz

⁴⁰ Odgovor predsjednika Hrvatskoga grboslovnog društva Željka Heimera autorici članka, 9. kolovoza 2012.

⁴¹ Isto.

⁴² Bojničić, I. *Der Adel von Kroatien und Slavonien* u *Siebmacher's Grosses und allgemeines Wappenbuch*, Nürnberg, 1899., str. 191. Tamo piše da se pečat Sigismunda Tompe nalazi u kroat. Landesarchive. Landesarchive je današnji Hrvatski državni arhiv (HDA).

⁴³ Fallenbüchl, Z. *Állami (Királyi és Császári) Tisztségviselők a 17. Századi Magyarországon: Adattár*. Budapest, 2002, str. 229. URL: mek.oszk.hu/02300/02333/02333.pdf. (2. veljače 2013).

⁴⁴ Mi tu obitelj nismo za sada tražili i ne znamo točno tko su, zato je prezime napisano tako, kako je napisano u obiteljskom rodoslovlju koji je dio fonda obitelji Tompa u HDA.

⁴⁵ Bojničić, I. *Siebmacher's Grosses und allgemeines Wappenbuch: in einer neu, vollständig geordneten und reichvermehrten Auflage: mit heraldischen un historisch-genealogischen Erläuterungen*. Bd. 4 Abt. 13, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. Nürnberg: Von Bauer und Raspe, 1899., str. 191.

fonda obitelji Tompa u HDA, da je grana Tompa de Palychna najstarija i da se tek kasnije od nje odcijepila grana de Horzowa.⁴⁶

Grb 4: Grb Žigmunda Tompe de Palychna/Palicsna iz 1686. Iz Bojničić, I. *Siebmacher's Grosses und allgemeines Wappenbuch*.

Osim toga, to je jedini od četiri grba, koji slijedi čestu heraldičku praksu da se lik koji se nalazi u štitu ponovi i u nakitu nad kacigom, što također može ukazivati na njegovu veću starost. Kod ovoga grba spomenimo još jedan podatak koji može, ali i ne mora imati određeno značenje. Žigmund Tompa de Palychna nije bio iz Križevačke županije. Već njegov djed⁴⁷ Stjepan Tompa de Palychna dobio je kao familijar Zrinskih 1607. godine imanja u Pokuplju, veći dio oko Lipnika kod utvrde Ribnik, Pake i Pravutine itd.⁴⁸ Tako je i Žigmund, skoro sto godina kasnije, imao imanja oko Ribnika, primjerice Vrvišće i Jankov vrh sa Sopčić Selom (danas Sopčić Vrh).⁴⁹ Izostanak srebrnog dvostrukog križa i njegova zamjena likom pelikana, moglo bi značiti, da je Žigmund time htio pokazati svjesni prekid s Križevačkom županijom, naravno samo u slučaju ako bi dvostruki križ zaista predstavljao njen simbol.

⁴⁶ Mi za sada nismo našli podatak koji bi dokazivao ovu tvrdnju. Tompa de Horzowa se spominju već od 1396. godine, međutim, za sada smo prvi spomen Tompa s odrednicom de Palychna našli tek 1553. godine.

⁴⁷ Po rodoslovnom stablu u fondu obitelji Tompa u HDA.

⁴⁸ Laszowski, E. *Ribnik: historička rasprava*. Zagreb: Antikvarna knjižara M. F. Strmeckega, 1893., str. 28.

⁴⁹ Laszowski, E. Od Ladešić-drage do Ribnika. *Hrvatski planinar* (Zagreb). 6, 11-12(1903), str. 92-94. URL: <http://www.sumari.hr/boblio/hp/htm/S109385.htm>. (12. veljače 2012).

Zaključak

U članku je prikazan pokušaj heraldičke analize četiri grba slavonskih plemićkih obitelji Tompa de Horzowa i Tompa de Palychna. Dva se nalaze u recentnom strojopisu anonimnog autora kao dodatak u fondu obitelji Tompa u HDA. Jedan od njih je fotokopiran grb iz grbovnice Rudolfa II. iz zbirke grbovnica u HDA. Druga dva grba je moguće naći u „Grbovniku“ kod Bojničića. Najstariji je grb Melkiora Tompe de Horzowa iz 1590., a najmlađi grb Žigmunda Tompe de Palychna, preuzet s pečata iz 1686. godine.

Na temelju heraldičke analize obitelji Tompa de Horzowa i Tompa de Palychna došli smo do nekoliko zaključaka. Kao prvo, uvidjeli smo da ne znamo koji je događaj iz povijesti obitelji utjecao na izbor heraldičkih likova u grbu iako smo razmotrili nekoliko mogućih odgovora. Kao drugo, zaključili smo da obje obitelji imaju u svojim grbovima iste likove, što ih svakako povezuje u zajedničko podrijetlo, iako to za sada još nije moguće na osnovi drugih dokumenata dokazati.

Najvažniji dio grba je štit, pa smo zato analizi heraldičkih likova u njemu posvetili najveću pozornost, kao što smo to učinili i kod drugih dijelova grba poput kacige s nakitom.

Samo dva štita geometrijskom su diobom podijeljena na četiri polja u kojima se na grbu Franje Tompa de Horzowa pojavljuju dva prirodna lika, tj. živi likovi ptice pelikan i drveta, dok se na grbu Melkiora Tompe de Horzowa nalazi kombinacija živog lika - pelikana i umjetnog lika - dvostruki križ, ako bi taj predstavljao simbol Križevačke županije.

Druga dva štita, zajednički grb obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoros te grb Žigmunda Tompe de Palychna karakterizira samo jedno polje u kojem se ponavlja isti lik, to je pelikan koji čupa prsa i svojom krvlju hrani mlade u gnijezdu, što ih postavlja u izravnu obiteljsku vezu. Istina je da se na zajedničkom grbu obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoros pojavljuje kao ukras na kacigi dvostruki križ, koji se ne pojavljuje na ukrasu grba Žigmunda Tompe de Palychna. Ali je zanimljivo da se dvostruki bijeli križ pojavljuje i na dva polja u štitu grba Melkiora Tompe de Horzowa, ali ne i na grbu Franje Tompa de Horzowa. Zajednički heraldički likovi na grbu Melkiora i Franje Tompa de Horzowa su četiri polja u štitu, gdje oba imaju u dva polja lik pelikana, samo je red obrnut: kod Melkiora se pelikan nalazi na gornjem desnom i donjom lijevom polju heraldičke strane, dok se kod Franje nalazi na gornjem lijevom i donjem desnom polju heraldičke strane. Na oba grba je sličan i ukras na kruni: iz oklopa izlazeća ruka drži goli mač, koji se čini kod Melkiora nešto više nakrivljen (sablja krivošija?), dok je kod Franje ravan. Položaj mača je, međutim, različit: kod Melkiora je skoro vodoravan, dok je kod Franje uspravan. Kod oba je u ukrasu pored ruke s mačem i crno orlovo krilo, koje na Melkiorovom grbu ima i zlatnu zvijezdu. Ali kao što smo već napisali, moguće je da je Bojničić u svojem „Grbovniku“ previdio tu zvijezdu na Franjinom grbu, jer je nije bilo moguće razabrati s pečata.

Ukoliko je Bojničić previdio u Franjinom grbu dvostruki križ i na njegovom mjestu vidio drvo, jer je pečat s kojeg je precrtan vjerojatno bio oštećen, tada bi oba grba iz obitelji de Horzowa bila skoro identična. A kao što znamo, da nijedan grb ne može biti jednak nekom drugom grbu i da je u slučaju da je na oba grba ipak bio dvostruki bijeli križ, tada je moguće da su se grbovi Franje i Melkiora razlikovali samo u drugačijem rasporedu istih likova u štitu grba kao i u nešto drugačijoj kompoziciji na ukrasu na kruni.

Kaciga obično ima zlatni lanac, što smo na osnovi isprave mogli dokazati samo za grb Melkiora Tompe de Horzowa i zlatnu plemićku krunu s tri trolista. Jasno naglašena kruna s tri trolista vidi se na grbu Melkiora Tompe de Horzowa i na zajedničkom grbu obitelji Tompa de Palychna i Toma de Monyoros. Nešto manje je uočljiva na krunama kod grbova Franje Tompa de Horzowa i Žigmunda Tompe de Palychna. Na kruni se redovito nalazi i ukras koji može biti i likovni element što se pojavljuje na štitu, ali to nije obvezatno. Samo na grbu Žigmunda Tompe de Palychna nalazimo da se motiv pelikana iz štita ponavlja i na ukrasu krune.

Poseban ukras za kacigu je plašt koji na sva četiri grba ima oblik antičkog akanta, što je gotičko-barokni oblik koji se pojavljuje na grbovima od 16. stoljeća.⁵⁰

Heraldički likovi u štitu kao i na nakitu su obojeni i moraju slijediti pravila kojima se ograničavaju na crvenu, plavu, crnu, zelenu i na zlatnu te srebrnu boju metala. Na štitu zajedničkoga grba obitelji de Palychna i de Monyoros te u dva polja kod grba Melkiora Tompe, gdje se ponavlja lik pelikana, dokazano je polje obojeno crvenom bojom. Nažalost iz Bojničićevog „Grbovnika“ nismo mogli utvrditi da li je tako i na ostala dva grba. Plava i crna boja se nalaze još i na grbu Melkiora Tompe de Horzowa kao što su u ispravi jasno određene i boje metala koje se pojavljuju na grbu.

Iz heraldičke analize grbova možemo zaključiti da se u štitu na sva četiri grba pojavljuje motiv pelikana, što bi značilo da su obje plemićke obitelji Tompa bile iz jednog roda. Na dva grba, zajedničkom grbu obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoros te na grbu Melkiora Tompe de Horzowa, nalazi se i dvostruki križ što možemo tumačiti kao simbol Križevačke županije iz koje potječu obje obitelji. Svakako to vrijedi za grb Melkiora Tompe de Horzowa, dok kod zajedničkoga grba obitelji de Palychna i de Monyoros moramo uzeti u obzir da potonja obitelj možda potječe iz današnje Slovačke, koja također u svom grbu ima motiv dvostrukog bijelog križa, ali također i da je dvostruki križ povezan s pečuškim biskupom Jurajem Tompa de Monyoro.

Među prirodnim likovima možemo na dva grba vidjeti i nebeske likove, to su zvijezda i mjesec mladak.

Na dva grba se kao heraldički element u štitu pojavljuju i nebeski likovi - polumjesec mladak te šesterokraka zvijezda, što možemo povezati i s prastarim simbolima još iz pred-heraldičkog doba, a vode podrijetlo iz staroslavenskih politeističkih vjerovanja. Također ih možemo povezati i s elementima iz najstarijeg slavonskog (hrvatskog) grba. Mjesec i zvijezda se pojavljuju na štitu grbova Melkiora Tompe de Horzowa i na zajedničkom grbu obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoros. Kao jedna od karakteristika hrvatske heraldike pojavljuje se i točan raspored ovih likova: u desnom gornjem kutu je polumjesec, u lijevom je zvijezda.⁵¹ Da li je tako i u našim primjerima? Da, na jedinom polju u štitu na zajedničkom grbu obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoros je raspored točno takav: u desnom gornjem kutu je zlatni polumjesec, u lijevom gornjem kutu je zlatna zvijezda. Isti je slučaj i na grbu Melkiora Tompe de Horzowa. Razlika je samo u tome, što su oba nebeska lika prikazana u gornjem lijevom polju heraldičke strane, ali raspored je isti: u desnom gornjem kutu je zlatni polumjesec, u lijevom zlatna zvijezda. Da li tu postoje kakva odstupanja

⁵⁰ Kolumbić, J. Grbovi zadarskih plemićkih obitelji. *Radovi Zavoda povijesnih znanosti HAZU u Zadru*, sv. 477(2005), str. 78. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/13299> (13. srpnja 2013).

⁵¹ Kolumbić, J. Grbovi zadarskih plemićkih obitelji. *Radovi Zavoda povijesnih znanosti HAZU u Zadru*, sv. 477(2005), str. 84. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/13299> (13. srpnja 2013).

od pravila? Moglo bi se tako kazati u primjeru boje zvijezda koje su obično u srebrnoj boji,⁵² ali su ovdje u oba primjera zlatne. Kod zajedničkoga grba obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoros to je nacrtano i napisano u tekstu pored crteža, ako bi tu zlatnu boju usporedili s latinskim izrazom u ispravi „*stella cum crescente luna coelestini coloris campis*“.

Na kraju možemo povući paralele i s grbovima po Evropi. Kao što smo vidjeli, heraldički likovi poput pelikana i dvostrukog križa pojavljuju se i drugdje po Evropi, ali se pojavljuju i elementi tipični za hrvatsku heraldiku kao što su zvijezda i mjesec mlađak. Tu je moguće povući paralelu i s prikazom mača: kod Franje Tompa de Horzowa je to ravni mač koji je tipičan za zapadnoeuropsku i srednjoeuropsku heraldiku,⁵³ dok je kod Hrvata taj ravni mač nekada prikazan i kao sablja krivošija, što je možda prikazano na ukrasu kacige grba Melkiora Tompe de Horzowa.

Ako bi sudili po elementima tipičnima za hrvatsku heraldiku, tada bi sa sigurnošću mogli reći da je grb Melkiora Tompe de Horzowa najviše „hrvatski“, jer sadrži tri tipična hrvatska elementa: sablju krivošiju, zvijezdu i mjesec mlađak. Paradoksalno je, da se tipična dva hrvatska elementa, zvijezda i mjesec mlađak pojavljuju i na zajedničkom grbu obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Monyoros. U tom slučaju bilo bi moguće da se nekom obiteljskom diobom ili ženidbom obitelj Tompa de Palychna odvojila od loze Tompa de Monyoros i s hrvatskim elementima izrazila svoju pripadnost Hrvatskoj, što bi značilo da zvijezda i mjesec nisu bili i u grbu obitelji Tompa de Monyoros. To nažalost za sada još ne možemo dokazati, jer bi bilo potrebno u tom slučaju potražiti, ako uopće još negdje postoji, grb pečučkog biskupa Jurja Tompe (de Monyoros)!

Tako smo došli i do zadnjeg zaključka. Na osnovi četiri do sada poznata grba obitelji Tompa de Palychna i Tompa de Horzowa, moguće je da je jedna obitelj koristila više grbova s istim heraldičkim simbolima, samo drugačije raspoređenima kako u štitu tako i na ukrasu grba. Da li za to postoje dokazi u do sada pregledanim dokumentima i literaturi, predmet je drugog dijela članka *Prilog za rekonstrukciju povijesti hrvatskih plemićkih obitelji Tompa de Horzowa i Tompa de Palychna*, koji je još u fazi istraživanja.

Za detaljniju analizu grba Melkiora Tompe de Horzowa bio je korišten kao uzorak i izvrstan studijski primjer diplomatske analize grbovnica cara Leopolda I. iz pera Hrvoja Kekeza. Dragocjene upute u vezi s pravilnom upotrebom heraldičkih termina i nekih sadržajnih elemenata savjetovao je Željko Heimer, predsjednik Hrvatskoga grboslovnog društva. Primjedbe anonimnih recenzenata bile su također dragocjene i uputile su autoricu na neke propuste u članku koje sam po njihovom savjetu pokušala ispraviti.

Izvori

HR-HDA-775. Fond obitelji Tompa

HR-HDA- 885. Zbirka grbovnica. Grb Melkiora Tompe de Horzowa.

Literatura

Bojničić, I. Siebmacher's Grosses und allgemeines Wappenbuch: in einer neu, vollständig geordneten und reichvermehrten Auflage: mit heraldischen und historisch-genealogischen Erläuterungen. Bd. 4 Abt. 13, Der Adel von Kroatien und Slavonien. Nürnberg: Von Bauer und Raspe, 1899.

⁵² Isto.

⁵³ Isto, str. 87.

Bojničić-Kninski, I. Grbovnica kraljevine „Slavonije“. Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, (Zagreb), 1 1(1895), str. 14-22.

Brstilo Rešetar M., Heraldčko nazivlje na temu ratovanja s Osmanlijama. Povijesni prilozi (Zagreb), 38(2010), str. 71-96.

Csanki, D., Magyarország. Történelmi Földrajza. A Hunyadiak Kora ban. Knj. VII. Budapest 1894.

Chevalier, J.G. Slovar simbolov. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993.

Golub, I. Križanićev rodni kraj i rod Križanića u njegovim spisima u njegovim spisima i suvremenim zapisima. Historijski zbornik (Zagreb). 25/26(1972-1973), str. 343-368.

Grakalić, M. Hrvatski grb (grbovi hrvatskih zemalja). Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1990.

Klaić, V. Povijest Hrvata. Knj. 3. Zagreb : Nakladni zavod MH, 1074, str. 343.

Kos, D. Bela krajina v poznem srednjem veku. Zgodovinski časopis (Ljubljana), 41, 2(1987), str. 229.

Kukuljević Sakcinski, I. Priorat vranski sa vitezi templari i hospitalci sv. Ivana. Zagreb : Tisak dioničke tiskarne, 1886, str. 137.

Laszowski, E. O uređenju međa Hrvatske naprama Kranjskoj god. 1550. *Arhivski vjesnik* (Zagreb), 8(1906), str. 179.

Laszowski, E. Ribnik: historička rasprava. Zagreb: Antikvarna knjižara M. F. Strmeckega, 1893.

Lopašić, R. Bihać i bihaćka krajina. Zagreb: Matica hrvatska, 1890.

Peić Čaldarević, D. Grbovi hrvatskog plemstva - činjenice kulturnog naslijeđa a i identiteta. Povijesni prilozi. Časopis hrvatskog Instituta za povijest, (Zagreb), 25 31(2006), str. 87-100.

Šišić, F. Iz arkiva hercega Batthyányja u Körmendu. Vjesnik (Zagreb) 14(1912).

Zmajić, B. Heraldika, sfragistika, genealogija. Zagreb: Školska knjiga, 1971.

WWW izvori i literatura

Fallenbüchl, Z. Állami (Királyi és Császári) Tiszttségviselők a 17. Századi Magyarországon: Adattár. Budapest, 2002. URL: <http://vmek.oszk.hu/02300/02333/02333.pdf> (2. veljača 2013).

History of Transylvania, vol 1, 2001, Laszlo Makkai: From the Hungarian conquest to the Mongol Invasion/ The „Land of Romanians“. URL: [http://mek.niif.hu/03400/03407\(HTML/73.html](http://mek.niif.hu/03400/03407(HTML/73.html) (6. svibnja 2012).

Kekez, H. Grbovnice (Armales) cara Leopolda. I. Zbornik Odsjeka povij. znan. Zavoda povij. znan. Hrvat. akad. znan. umijet. (Zagreb), 23(2005), str. 223. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/11236>. (14. kolovoza 2012).

Kolumbić, J. Grbovi zadarskih plemićkih obitelji. Radovi Zavoda povijesnih znanosti HAZU u Zadru, sv. 477(2005), str. 27-98. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/13299> (13. srpnja 2013).

Laszowski, E. Od Ladešić-drage do Ribnika. Hrvatski planinar (Zagreb). 6, 11-12(1903), str. 92-94. URL: <http://www.sumari.hr/boblio/hp/htm/S109385.htm>. (12. veljače 2012).

Magyar Országos Levéltár. URL: <http://www.arcanum.hu/mol/lpext.dll/fejer/2ab4/2ac0/2ba5?fn=document-frame.htm7f> (12. kolovoza 2012).

Nagy, I, Friebeisz, I. Magyarország családai: Czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. Vol. 11-12. Pest, 1865. URL: <http://archive.org/stream/magyarorszgcslal00friegoog#page/n8/mode/2up> (2. veljača 2013).

Pálosfalvi, T. The Noble Elite in the County of Körös (Križevci) 1400-1526. Budapest : Central European University, Department of Medieval Studies, 2012. URL: <http://www.etd.ceu.hu/2012/mphpat01.pdf> (15. srpnja 2012).

Pavleš, R. Srednjovjekovna topografija Cirkvene, Žabna i njihove okolice. Cris (Križevci). XI, 1(2009), str. 17-29. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/79555> (5. veljača 2011).

Skrabčiansky hrad. URL: <http://www.slovenskehrady.sk/skrabciansky-hrad> (12. kolovoza 2012).

Elektronske poruke

1. Heimer, Ž. Re: Grbovi obitelji Tompa (elektronsko pismo). Odgovor za: Goranka Kreacic, 9. kolovoza 2012.

2. Isti, 13. kolovoza 2012.

3. Isti, 15. kolovoza 2012.

4. Federmayer, F. Re: Tompa de Monyoro (elektronsko pismo). Odgovor za: Goranka Kreacic, 16. studenoga 2012.

Summary

FOUR COATS OF ARMS OF THE FAMILIES TOMPA DE HORZOWA AND TOMPA DE PALYCHNA : ADDENDUM TO THE ARTICLE “CONTRIBUTION TO THE RECONSTRUCTION OF THE HISTORY OF THE CROATIAN NOBLE FAMILIES TOMPA DE HORZOWA AND TOMPA DE PALYCHNA”

The main topic of this article is analysis of four coats of arms, belonging to two Croatian noble families, *Tompa de Palychna* and *Tompa de Horzowa*, members of the feudal lesser nobility from the County of Krževci (hung. Körös, lat. *Comitatus Cri-siensis*), who were both part of the same kindred. Two of those coats of arms can be found in the recent text by anonymous historian/archivist in the *Fonds of the family Tompa* in the Croatian State Archives. According to his opinion, the first coat of arms, that of the family Tompa de Palychna, was joint to the family *Tompa de Monyoros*, residing in the medieval Upper Hungary, present-day Slovakia. However, their family's relation is not possible to prove. Two other images of the coats of arms were published in *Siebmacher's Grosses und Allgemeines Wappenbuch* by Ivan Bojničić.

A basic heraldic element in all four coats of arms was a pelican, which injures his breasts and nourishes the youngest in the nest with his blood. Its meaning is not known, but obviously it represents an important event in the families' history. Two other coats of arms contain a patriarchal or double cross. It seems that it is related to the County of Križevci as its symbol (*cross* - croat. *križ*). In two coats of arms, important heraldic elements can be found, the crescent and the sextupled star. Both can be related, according to some historians, to the symbols of the old Slavic polytheistic beliefs in the pre-heraldic period. These two elements were also found on the first Croatian/Slavonian (*Regnum Sclavoniae*) coins at the turn from 13th to 14th century.

Key words: coat of arms, Croatian heraldry, Slavonian medieval nobility, *Tompa de Horzowa*, *Tompa de Palychna/Palicsna*